

2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları

Sayım AKTAY, Halise Sibel ÇETİN*

2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları	2015, 2017 and 2018 Life Sciences Course Teaching Programs
<p>Özet</p> <p>Bu araştırmanın amacı 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarını programın yapısı ve öğeleri açısından incelemektir. Çalışma nitel araştırma türünde olup veriler doküman analizi tekniği ile elde edilmiştir. Hayat Bilgisi dersi öğretim programları; programın öğeleri, program yapısı, öğretim programının amaçları, beceriler, değerler, ölçme ve değerlendirme, uygulamada dikkat edilecek hususlar, üniteler açısından değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre her üç program amaçlara, becerilere, değerlere ve ölçme ve değerlendirme anlayışına sahiptir. Ayrıca her üç programda 6 ünite yer almaktadır. 2017 ve 2018 programlarında yer alan üniteler aynı olup 2015 programı ile farklılık göstermektedir. 2015 programı sonrası programda ders koduna da yer verilmiştir. Ancak programın amaçlarında ve yer verilen değerlerde sadeleşmeye gidildiği, becerilerin ise genel olarak aynı kaldığı ortaya çıkmıştır.</p>	<p>Abstract</p> <p>The aim of this research is to examine the curriculum of 2015, 2017 and 2018 Life Science course in terms of structure and elements of the program. The study is a qualitative research, and the data is obtained by document analysis technique. The elements of the program, program structure, objectives of the curriculum, skills, values, measurement and evaluation, the points to be considered in the application, and the units of Life Science course curriculum were evaluated. According to the findings of the study, all three programs have objectives, skills, values and understanding of assessment and evaluation. There are also 6 units in each of the three programs. The units included in the programs of 2017 and 2018 are the same but a little different from the 2015 program. The course code is included in the program after 2015 program. However, the programs aims and values were simplified and skills remained the same in general.</p>
<p>Anahtar Kelimeler: Hayat Bilgisi Dersi, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, İlkokul</p>	<p>Key Words: Life Sciences Course, Life Sciences Teaching Program, Primary school</p>

1. Giriş

Cumhuriyetin ilân edilmesiyle birlikte ülkemizde eğitim alanında hızlı bir şekilde gelişme olmuştur. Tüm öğretim kurumları 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile

*Sayım AKTAY, Dr. Öğr.Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, sayimaktay@mu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-5301-0099>, Halise Sibel ÇETİN, Milli Eğitim Bakanlığı, sibelce-tin1995@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0257-9947>

Millî Eğitim Bakanlığı çatısında toplanmış, okullarda uygulanan programlarda bazı değişikliklere gidilmiştir. Cumhuriyet dönemi boyunca birçok kez değişikliğe uğrayan ilköğretim programları kapsamında Hayat Bilgisi derslerinin eğitim programlarında da bu süreçte değişiklikler olmuştur (Kazu ve Aslan, 2012). İlkokulun ilk üç sınıfında mihver ders olan Hayat Bilgisi dersi çocuğa içinde bulunduğu doğal ve toplumsal çevreyi ve kendini tanımasına imkan sunmaktadır (Şahin, 2009). Bu derste öğrenciye okulda önce kendi özelliklerini, sonra arkadaşlarının özelliklerini tanıma fırsatı verilmektedir (Bektaş, 2007). Ayrıca bu ders ile çocuğun üst öğrenime hazırlanması ve toplumsal kimlik elde etmesi sağlanmaktadır (Aykaç, 2011). Hayat Bilgisi dersinde, öğrenciler okul ve sınıf kurallarını, toplumda yaşamının kurallarını, bireylerin birbirlerine karşı saygılı, dürüst olmalarını, iş birliğini, yardımlaşmayı, sınıflarda yapılan seçimler ile demokrasiyi, öğrenirler. Gerçek hayat ile ilgili olan bu derste öğrenciler hayatta karşılaşılabilecekleri sorunlara karşı çözüm yolları üretmeyi öğrenirler (Bahçe, 2010).

Hayat Bilgisi dersi bireylerin yaşamlarında elde edecekleri bilgilere temel oluşturacak bir derstir (Acat, Anılan, Girmen ve Anagün, 2005) Hayat Bilgisi dersi öğretim programında birey, psikolojik, biyolojik, sosyal ve kültürel yönleriyle öne çıkmaktadır (Öztürk, 2015). Hayat Bilgisi programları, yapılandırmacı eğitim anlayışına göre geliştirilmiştir (Güven, 2010). Hayat Bilgisi eğitim programının uygulanmasında bilinenden bilinmeyene, basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta ilkeleri göz önünde bulundurulmalıdır. Derste grup çalışmaları, rol yapma, oyun, drama gibi tekniklere ağırlık verilmelidir. Konuların programda verilen sırada islenme zorunluluğu bulunmamaktadır. Öğretmen ders işlerken yol gösterici olmalı, öğrencinin derse katılımını ve yaparak yaşayarak öğrenmesini sağlamalıdır (Şahin, 2009). Hayat Bilgisi dersi öğrencilerin günlük yaşam içerisinde gereksinim duydukları temel bilgi ve becerilere sahip bireyler olmasını sağlamaktadır (Sönmez, 1997). Dolayısıyla, Hayat Bilgisi dersi, çocukların yaşama uygun öğrenmeler yoluyla yaşam becerileri kazanmasına olanak tanımaktadır (Öztürk ve Kalafatçı, 2016). Derslerin içeriklerinin ve sahip olduğu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi bağlamında en önemli etkenlerden birinin eğitim programları olduğu (Akyürek Tay ve Baş, 2017) düşünüldüğünde, Hayat Bilgisi dersi öğretim programının niteliği önem arz etmektedir.

Alanyazın incelendiğinde, Hayat Bilgisi dersi öğretim programında verilen kazanımların günlük yaşamla bağlantılı olması ve öğrencinin kendisini tanımasını sağlayarak öğrenciyi hayata hazırlaması açısından önem taşıdığı açıktır. Ayrıca hayat bilgisi dersi mihver ders olduğu için hem öğretmene hem de diğer derslere rehberlik etmektedir. Alanyazın incelendiğinde, daha önceki yıllarda yapılan Hayat Bilgisi dersi öğretim programları karşılaştırmalı olarak incelenirken, 2015, 2017 ve 2018 programlarının incelenmediği görülmektedir. Dolayısıyla, 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi hem Hayat Bilgisi programlarındaki gelişmelerin takibi

hem de Hayat Bilgisi dersinin geliştirilmesi bağlamında önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı, 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarını programın yapısı ve öğeleri açısından incelemektir.

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Deseni

2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarını çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma modeli benimsenmiştir. Nitel araştırma (Tavşancıl ve Aslan, 2001; Yıldırım ve Şimşek, 2006), algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma yöntemidir.

Hayat Bilgisi programlarını çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlayan bu çalışmada veri toplama aracı olarak doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Dergi, günlük, öğrenci ve öğretmen kayıtları gibi dokümanları analiz etmeye olanak tanıyan doküman analizi kesin bir doğruluk sağlamaktadır (Grady, 1998). Hayat Bilgisi programlarının incelenmesi bağlamında en uygun teknik olarak görüldüğü için doküman analizi tercih edilmiştir. Araştırmada incelenecek programlarda ölçüt olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulmuş olan son üç Hayat Bilgisi dersi öğretim programı ele alınmıştır. Dolayısıyla, çalışmada doküman analizi bağlamında veri kaynağı olarak 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi dersi öğretim programları kullanılmıştır. Ayrıca, çalışmadaki veri toplama süreci, kaynakların nasıl seçildiği ve analiz edildiği araştırma bağlamında sunulmuş ve yapılan araştırmanın transfer edilebilirliği (Creswell & Miller, 2000) arttırılmaya çalışılmıştır.

Verilerin analiz edilmesi bağlamında gerek alanyazın gerekse programlar incelenerek kıstaslar oluşturulmuştur. Programların incelenmesinde ve karşılaştırılmasında kullanılan ölçütler programın yapısı, programın öğeleri, amaçları, beceriler, değerler, ölçme ve değerlendirme, dikkat edilecek hususlar ile ünitelerdir. 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi dersi öğretim programları belirlenmiş olan bu ölçütlere göre sıralı bir yapı içinde incelenerek raporlaştırılmıştır.

2. Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bulguları, araştırmanın amaçları doğrultusunda sistematik bir biçimde aşağıda verilmeye sunulmuştur.

2.1. Programların yapısı

Tablo 2. 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi programlarının yapısı

2015	2017	2018
Sınıf düzeyi	Dersin kodu	Dersin kodu
Ünite numarası	Sınıf düzeyi	Sınıf düzeyi
Kazanım numarası	Ünite numarası	Ünite numarası
	Kazanım numarası	Kazanım numarası

2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi programlarının yapısı incelendiğinde, 2015 programının sınıf düzeyi, ünite numarası ve kazanım numarası esas alınarak düzenlendiği görülmektedir. Ancak 2017 ve 2018 programlarında dersin kodunun da yer aldığı görülmüştür.

2.2. Programların öğeleri

Tablo 1. 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi programlarının öğeleri

2015	2017	2018
Hayat Bilgisi dersi öğretim programının amaçları	Öğretim programının temel felsefesi	Milli Eğitim Bakanlığı öğretim programları
Hayat Bilgisi dersi öğretim programı beceri ve değerleri	Öğretim programının genel amaçları	Öğretim programlarının amaçları
Hayat Bilgisi dersi öğretim programının organizasyon yapısı	Öğretim programında temel beceriler	Öğretim programlarının perspektifi Değerlerimiz Yetkinlikler

Hayat Bilgisi dersi öğretim programının ölçme ve değerlendirme anlayışı	Öğretim programında değerler eğitimi	Öğretim programlarında ölçme ve değerlendirme yaklaşımı
Hayat Bilgisi dersi öğretim programının uygulanmasına ilişkin açıklamalar	Öğretim programında ölçme ve değerlendirme yaklaşımı	Bireysel gelişim ve öğretim programları
İlkokul 1.sınıf Hayat Bilgisi dersi öğretim programı	Öğretim programında rehberlik	Hayat Bilgisi dersi öğretim programının özel amaçları
İlkokul 2.sınıf Hayat Bilgisi dersi öğretim programı	Öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar	Hayat Bilgisi dersi öğretim programının becerileri
İlkokul 3.sınıf Hayat Bilgisi dersi öğretim programı	Öğretim programının yapısı	Hayat Bilgisi dersi öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar
	1.sınıf kazanım ve açıklamaları	Hayat Bilgisi dersi öğretim programının yapısı
	2.sınıf kazanım ve açıklamaları	Hayat Bilgisi dersi 1, 2 ve 3.sınıflar ders kitabı forma sayıları ve ebatları
	3.sınıf kazanım ve açıklamaları	1.sınıf kazanım ve açıklamaları

2.sınıf kazanım ve açıklamaları

3.sınıf kazanım ve açıklamaları

2015, 2017 ve 2018 öğretim programları ögeleri açısından incelendiğinde her üç programda amaçlar, ölçme ve değerlendirme yaklaşımına yer verilmiştir. 2015 programında ilkokul 1. sınıf Hayat Bilgisi dersi öğretim programı, ilkokul 2. sınıf Hayat Bilgisi dersi öğretim programı, ilkokul 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi öğretim programı başlıkları yer alırken 2017 ve 2018 programlarında 1. sınıf kazanım ve açıklamaları, 2. sınıf kazanım ve açıklamaları, 3. sınıf kazanım ve açıklamaları başlığı bulunmaktadır. 2015 ve 2018 programlarında programın yapısı yer alırken 2017 programında bu ögeye yer verilmemiştir. Ayrıca 2015 programında Hayat Bilgisi dersi öğretim programı beceri ve değerleri, Hayat Bilgisi dersi öğretim programının uygulanmasına ilişkin açıklamalar başlığı; 2017 programında ise öğretim programının temel felsefesi, öğretim programında temel beceriler, öğretim programında değerler eğitimi, öğretim programında rehberlik, öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar yer almaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı öğretim programları, öğretim programlarının perspektifi, bireysel gelişim ve öğretim programları, Hayat Bilgisi dersi öğretim programının özel amaçları, Hayat Bilgisi dersi 1, 2 ve 3. sınıflar ders kitabı forma sayıları ve ebatları 2015 ve 2017 programlarında yer almazken sadece 2018 programında yer almaktadır. Ayrıca 2017 ve 2018 programında Hayat Bilgisi dersi öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar ögeleri bulunmaktadır.

2.3. Programların amaçları

Tablo 3. 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi programlarında amaçlar

2015	2017 ve 2018
Okulu ve okul içindeki ilişkileri tanımasını,	Temel yaşam becerilerine sahip,
Grupla çalışma, akranlarıyla iş birliği yapma ve sosyal katılım becerilerini geliştirmesini,	Kendini tanıyan,
Fiziksel ve kişisel özellikleri ile kendini tanımasını,	Sağlıklı ve güvenli bir yaşam süren,
Aileye ve aile içi ilişkilere dair bir anlayış geliştirerek aile ile ilgili temel değerleri içselleştirmesini,	Yaşadığı toplumun değerlerini özümseyen,
Kişisel bakım becerilerini geliştirmesini,	Doğaya ve çevreye duyarlı,
Kaynakları verimli kullanma becerilerini geliştirmesini,	Araştıran, üreten ve ülkesini seven bireyler yetiştirmektir.
Zamanı algılama ve etkili kullanma becerilerini geliştirmesini,	
Sağlıklı ve dengeli beslenme becerilerini ve alışkanlıklarını geliştirmesini,	
Evde, okulda ve okulun dışında kişisel güvenliğini sağlama becerilerini geliştirmesini,	

Bilişim teknolojilerini bilinçli ve güvenli kullanım becerilerini geliştirmesini,

Millî, manevi ve insani değerleri içselleştirmesini,

Düşünme, sorgulama, farklı düşünceler ve çözümler üretme becerilerini geliştirmesini,

Doğayı ve çevreyi temiz tutma ve koruma becerilerini geliştirmesini,

Doğa ile ilgili sorular sorabilme, gözlem yapabilme, gözlem sonuçlarını gruplama, sınıflama ve karşılaştırma yoluyla bilimsel bir anlayış geliştirmesini sağlamaktır.

2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi dersi öğretim programları incelendiğinde üç programda da amaçların yer aldığı ancak 2015 Hayat Bilgisi dersi öğretim programında daha ayrıntılı verildiği görülmektedir. Ayrıca 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının amaçlarının aynı olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla programın amaçlarında bir sadeleştirme olduğu göze çarpmaktadır.

2.4. Programlardaki beceriler

Tablo 4. 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi programlarında beceriler

2015	2017	2018
Araştırma	Araştırma	Araştırma
Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma	Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma	Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma
Değişim ve sürekliliği algılama	Değişim ve sürekliliği algılama	Değişim ve sürekliliği algılama
Dengeli beslenme	Dengeli beslenme	Dengeli beslenme
Doğayı koruma	Doğayı koruma	Doğayı koruma
Girişimcilik	Girişimcilik	Girişimcilik
Gözlem	Gözlem	Gözlem
İletişim	İletişim	İletişim
İş birliği	İş birliği	İş birliği
Karar verme	Karar verme	Karar verme
Kaynakların kullanımı	Kaynakların kullanımı	Kaynakların kullanımı
Kendini koruma	Kendini koruma	Kendini koruma

Kendini tanıma	Kendini tanıma	Kendini tanıma
Kişisel bakım	Kişisel bakım	Kişisel bakım
Kurallara uyma	Kurallara uyma	Kurallara uyma
Mekânı algılama	Mekânı algılama	Mekânı algılama
Millî ve kültürel değerleri tanıma	Millî ve kültürel değerleri tanıma	Millî ve kültürel değerleri tanıma
Öz yönetim	Öz yönetim	Öz yönetim
Sağlığını koruma	Sağlığını koruma	Sağlığını koruma
Sorun çözme	Sorun çözme	Sorun çözme
Sosyal katılım	Sosyal katılım	Sosyal katılım
Zaman yönetimi	Zaman yönetimi	Zaman yönetimi
	Kariyer bilinci geliştirme	Kariyer bilinci geliştirme
	Sorumluluk bilinci	

2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi dersi öğretim programları beceriler açısından incelendiğinde 2015 programında 22, 2017 programında 24, 2018 programında ise 23 beceri yer almaktadır. Bu programlarda beceriler aynı olup 2017 ve 2018 programlarında 2015 programına ek olarak kariyer bilinci geliştirme becerisi yer almaktadır. Ayrıca 2017 programında sorumluluk bilinci becerisi bulunmaktadır. Dolayısıyla ilgili programlarda amaçlanan becerilerin genel olarak aynı kaldığı söylenebilir.

2.5. Programlardaki değerler

Tablo 5. 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi programlarında değerler

2015	2017	2018
Adalet	Adalet	Adalet
Bilimsellik	Aile birliğine önem verme	Dostluk
Çalışkanlık	Bağımsızlık	Dürüstlük
Dayanışma	Bilimsellik	Öz denetim
Doğa sevgisi	Çalışkanlık	Sabır
Doğruluk	Dayanışma	Saygı
Dürüstlük	Duyarlılık	Sevgi
Estetik	Doğruluk	Sorumluluk
Güven	Dostluk	Vatanseverlik
Hoşgörü	Dürüstlük	Yardımseverlik
Merhamet	Estetik	
Misafirperverlik	Güven	
Öz güven	Merhamet	
Paylaşma	Misafirperverlik	

Sabır	Paylaşma
Saygı	Sabır
Sevgi	Saygı
Sorumluluk	Sevgi
Vatanseverlik	Sorumluluk
Yardımlaşma	Vatanseverlik
	Vefa
	Yardımseverlik

2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarında değerlere yer verilmiştir. 2015 programında 20, 2017 programında 22, 2018 programında ise 10 değere yer verilmiştir. Ayrıca 2018 programında yer alan değerler kök değerler olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla, 2018 programında birçok değer vermek yerine temel değerlere odaklanıldığı söylenebilir.

2.6. Programlarda ölçme ve değerlendirme

Tablo 6. 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi programlarında ölçme ve değerlendirme

2015	2017	2018
Süreç odaklı	Tanıma İzleme-biçimlendirme	Çok odaklı ölçme ve değerlendirme

Sonuç (ürün)

2015 Hayat Bilgisi dersi öğretim programında süreç odaklı ölçme ve değerlendirme esas iken 2017 programında tanıma, izleme ve sonuç odaklı olmak üzere üç farklı şekilde yapılmaktadır. 2018 programında ise çok odaklı ölçme ve değerlendirme yapılmakta ve süreç içerisindeki değişimler dikkate alınmaktadır.

2.7. Programlarda dikkat edilecek hususlar

Tablo 7. 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi programlarında dikkat edilecek hususlar

2015	2017 ve 2018
1, 2 ve 3. sınıflar öğretim programı uygulanırken öğretmenlerin sınıf içi ve sınıf dışı uygulamalar yapmaları gerekmektedir.	Dersin işlenişinde okul içi ve okul dışı uygulamalar yapmaya özen gösterilmelidir. Okul içi ve okul dışı uygulamalarda öğren-

Sınıf içi uygulamalarda öğretmenler; öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişimleri ile bireysel farklılıklarını dikkate almalıdır.

Öğretmen, sınıfta dersi işlerken öğrencilerin önceki yaşantılarından hareket ederek konular arasında bağlantı kurmalıdır.

Öğretmen, sınıf ortamında kazanımlara uygun öğretim yapmalı, ürün odaklı ölçme değerlendirme yöntemlerini kullanmanın yanı sıra süreç odaklı ölçme değerlendirme yöntemlerini kullanmaya önem vermelidir.

Öğretmen, sınıf dışı uygulamalar gerçekleştirirken yakın çevreye geziler düzenlemeli ve bu gezilerde önceden planlanan etkinlikleri yaptırmalıdır.

Öğretmen, öğretim programında yer alan bazı kazanımları belirli gün ve haftalara denk gelen zaman dilimlerinde işlemelidir.

Üçüncü sınıfa kadar millî bayramlar vb. konular işlenirken öğrenciler henüz 1000'den büyük sayıları okumayı ve yazmayı öğrenmedikleri için ders kitabında tarihler rakam veya yazı ile verilmemelidir.

cilerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişimleri ile bireysel farklılıkları dikkate alınmalıdır.

Kazanımlar doğrultusunda yapılacak etkinliklerle okul ve yaşam arasında bağlantı kurulmasına özen gösterilmelidir.

Öğrencilerin çevrelerinde bulunan canlı ve cansız varlıkları etik konulara dikkat ederek öğretim materyali olarak kullanmalarına imkân tanınmalıdır.

Özellikle öğrencilerin araştırma yapmaları beklenen çalışmalarda, araştırma sonuçlarını afiş, poster, pano, broşür, gazete, tablo, grafik vb. materyaller kullanarak sınıfta arkadaşları ile paylaşması desteklenmelidir.

Doğa içerikli kazanımlarda basit düzeyde deneyler yaptırılabilir.

Öğretim Programı'nda yer alan bazı kazanımlar, belirli gün ve haftalara denk gelen zaman dilimlerinde işlenmelidir.

Üçüncü sınıfa kadar millî bayramlar vb. konular işlenirken öğrenciler henüz 1000'den büyük sayıları okumayı ve yazmayı öğrenmedikleri için ders kitabında tarihler rakam veya yazı ile verilmemelidir.

Program uygulanırken özel gereksinimi olan öğrenciler için gereken esneklik gösterilmeli, öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları doğrultusunda etkinlikler hazırlanmalı

ve planlamalar yapılmalıdır.

Program uygulanırken öğrencilerin değerleri kazanmasına özen gösterilmeli, tüm kazanımlar ilgili değerlerle eşleştirilmeli ve örtük program anlayışından hareketle dersler işlenmelidir.

Öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olarak, kazanımlar için gerekli temel yaşam becerilerinin geliştirilmesine önem verilmeli ve etkinlikler bu anlayışla hazırlanmalıdır.

2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi dersi öğretim programları dikkat edilecek hususlar açısından incelendiğinde 2015 programında 7, 2017 ve 2018 öğretim programlarında ise 11 madde yer almaktadır. 2017 ve 2018 programlarına özel gereksinimi olan öğrenciler için esneklik gösterilmesi, öğrencilerin değerleri kazanması, temel yaşam becerilerin geliştirilmesi gibi boyutlarda maddeler eklenmiştir.

2.8. Programlardaki üniteler

Tablo 8. 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi programlarında üniteler

2015				2017				2018			
Sınıf	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Ders Saati	Sınıf	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Ders Saati	Sınıf	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Ders Saati
	Ben ve Okulum	14	28		Okulumuzda Hayat	15	40		Okulumuzda Hayat	17	46

Sayım AKTAY | Halise Sibel ÇETİN

	Ai-lem ve Evim	6	20		Evi-miz-de Ha-yat	7	20		Evi-mizde Hayat	7	19
1	Sağ-lıklı Ha-yat	12	28	1	Sağ-lıklı Ha-yat	7	22	1	Sağ-lıklı Hayat	7	19
	Gü-venli Ha-yat	7	24		Gü-venli Ha-yat	7	20		Gü-venli Hayat	7	19
	Ül-kemi Sevi-yo-rum	7	16		Ül-ke-miz-de Ha-yat	6	20		Ül-ke-mizde Hayat	7	19
	Doğa ve Çev-re	8	28		Do-ğada Ha-yat	8	22		Do-ğada Hayat	8	22
	TOPLAM	54	144		TOPLAM	50	144		TOPLAM	53	144
	Ben ve Oku-lum	11	24		Oku-lu-muz-da Ha-yat	11	30		Oku-lu-muz-da Hayat	11	32
	Ailem ve Evim	6	20		Evi-miz-de Ha-yat	9	28		Evi-mizde Hayat	9	26

2	Sağlıklı Hayat	7	28	2	Sağlıklı Hayat	7	22	2	Sağlıklı Hayat	7	20
	Güvenli Hayat	8	28		Güvenli Hayat	6	20		Güvenli Hayat	6	17
	Ülkemi Seviyorum	7	16		Ülkemizde Hayat	8	20		Ülkemizde Hayat	8	23
	Doğa ve Çevre	10	28		Doğada Hayat	9	24		Doğada Hayat	9	26
	TOPLAM	49	144		TOPLAM	50	144		TOPLAM	50	144
	Ben ve Okulum	6	20		Okulumuzda Hayat	9	24		Okulumuzda Hayat	10	24
	Ailem ve Evim	6	14		Evimizde Hayat	8	20		Evimizde Hayat	8	19
3	Sağlıklı Hayat	5	16	3	Sağlıklı Hayat	5	13	3	Sağlıklı Hayat	5	12
	Güvenli	10	24		Güvenli Ha-	6	15		Güvenli	7	17

Hayat			yat			Hayat		
Ülkemi Seviy- rum	9	16	Ül- ke- miz- de Ha- yat	9	22	Ül- ke- mizde Hayat	9	22
Doğa ve çevre	7	18	Do- ğada Ha- yat	6	14	Do- ğada Hayat	6	14
TOPLAM	43	108	TOPLAM	43	108	TOPLAM	45	108

2015, 2017 ve 2018 programları incelendiğinde, 1. ve 2. sınıflarda toplam ders saati 144 iken 3. Sınıflarda 108 saattir. 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarında 6 ünite yer almaktadır. 2017 ve 2018 programlarında yer alan üniteler aynı olup 2015 programı ile farklılık göstermektedir.

3. Sonuç ve Öneriler

Araştırma bulguları incelendiğinde 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının üçünde de amaçlar, beceriler, değerler ve dikkat edilecek hususlar yer almaktadır. Ayrıca, her üç programda amaçlar, ölçme ve değerlendirme yaklaşımına yer verilmiş ve programlarının yapısı sınıf düzeyi, ünite numarası ve kazanım numarası esas alınarak düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra, 2015 programı sonrası programda ders koduna da yer verilmiştir. Ancak programın amaçlarında ve yer verilen değerlerde sadeleştirmeye gidildiği görülmektedir. Programdaki beceriler ise genel olarak aynı kalmıştır. Ölçme ve değerlendirme açısından programlar incelendiğinde ise 2015 Hayat Bilgisi dersi öğretim programında süreç odaklı ölçme ve değerlendirme esas iken 2017 programında tanıma, izleme ve sonuç odaklı ölçme ve değerlendirme olmak üzere üç farklı şekilde yapılmaktadır. 2018 programında ise çok odaklı ölçme ve değerlendirme yapılmakta ve süreç içerisindeki değişimler dikkate alınmaktadır. Ayrıca her üç programda da altı ünite yer almaktadır.

Alanyazın incelendiğinde, önceki yıllarda oluşturulan Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının bazı araştırmacılar tarafından farklı özellikler bakımından ya da karşılıklı olarak incelendiği görülmektedir. Özçetin (2000) 3. Sınıf öğretmenlerinin görüşleri ile 1998 hayat

bilgisi öğretim programını incelediğinde programın değerlendirme boyutu bakımından sınırlı olduğu bulunmuştur. Acat ve Uzunkol (2007), Hayat Bilgisi dersi öğretim programı bağlamında öğretmenlerin kaynak sıkıntısı, kalabalık sınıflar ve süre yetersizliği gibi sorunlar üzerinde durduğunu bulmuştur.

2005 yılı öğretim programlarının incelendiği bir araştırma raporunda (ERG, 2005), Hayat Bilgisi dersinin diğer derslerle ilişkisi incelendiğinde birinci sınıfta Türkçe dersi ile %20 civarında, Matematik dersi ile %4 civarında bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca, Yıldırım'ın (2006) araştırmasında, ilköğretim programları incelendiğinde, öğrenme-öğretme sürecinde öğretmenin rehberlik rolünün daha fazla ön plana çıktığı görülmüştür. Uğur (2006) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada da, 2005 yılında, 1998 programında uygulanan davranışçı yaklaşımın terk edilerek, öğreneni merkeze alan yapılandırmacı yaklaşımın benimsendiği görülmüştür. Ayrıca, yeni programın ilköğretim öğretmenlerince 1998 programından daha iyi olduğu ortaya çıkmıştır. Narin (2007) tarafından yapılan bir diğer araştırmaya göre, öğretmenler 2005 Hayat Bilgisi dersi Öğretim Programının takım çalışması, iletişim ve iş birliği gibi birtakım sosyal becerileri geliştirdiğini düşünmektedir. Öztürk tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise, sınıf öğretmenlerinin, öğrencilerin iletişim ve temalarla ilgili temel kavramları iyi derecede, diğer becerileri ise orta derecede kazandıkları kanısında oldukları ortaya çıkmıştır. Gömleksiz ve Bulut (2007) yaptıkları bir çalışmada, programda öngörülen kazanımların uygulamada etkili olduğunu bulmuştur. Özden (2005), Hayat Bilgisi Öğretim Programını incelediğinde, Öğretmenlerin programda en çok ölçme değerlendirme bağlamında zorlandıkları görülmüştür.

Aykaç (2011), tarafından yapılan öğretmen görüşlerine dayalı çalışma sonucunda öğretmenlerin Hayat Bilgisi dersinde gezi-gözlem, inceleme gibi yaparak yaşayarak öğrenmeye dayalı yöntemlere yeterli miktarda yer verilmediği ifade edilmiştir. Yaşaroğlu (2013), tarafından yapılan bir diğer çalışmada ise Hayat Bilgisindeki kazanımlar değerler açısından incelenmiş olup bütün kazanımlarda en fazla sorumluluk değerine en az ise barış, şiddetsiz hayat ve ahlak değerlerine yer verildiği açıklanmıştır. Türkyılmaz (2011), Hayat Bilgisi dersi öğretim programını öğretmen görüşleri yoluyla incelemiş ve kazanımlar için sürenin yeterli olmaması, içeriklerin öğrencilerin ilgisini çekmemesi gibi sorunlara değinmiştir. Alak ve Nalçacı (2012), öğretmen görüşlerine göre kazanım, tema, etkinlikler ya da ölçme ve değerlendirme gibi Hayat Bilgisi dersi öğretim programı öğelerinin değerlendirilmesini yapmış ve araştırma sonucunda cinsiyet, meslekteki kıdem, mezun oldukları okul ve okudukları sınıflardaki öğrenci mevcudu bakımından bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Altun ve Çakmak (2013), tarafından yapılan çalışmada ise Hayat Bilgisi dersi öğretim programında medya okuryazarlığı eğitimi incelenmiştir. Araştırmada, medyanın sağlık davranışlarına etkisi, sağlık bilinci ve medyada şiddet temaları ile bilgi kaynağı olarak medya, medyanın etkileri, bir teknoloji olarak medya ve bilinçli tüketici temalarının ön planda olduğu ortaya çıkmıştır.

Tay ve Baş (2015), tarafından yapılan çalışmada 2009 ve 2015 Hayat Bilgisi dersi öğretim programları; vizyon, program yaklaşımı, hedefler, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme boyutları açısından incelenmiştir. Bu çalışmada, 2015 programında ünite temelli bir yaklaşım görülürken, 2009 programında çocuğu merkeze alan, toplu öğretim, tematik, spiral ve katılımcılık ilkelerine bağlı bir yaklaşım benimsendiği görülmüştür. Ayrıca, araştırma sonucunda 2009 programındaki kazanımların 2015 programında %50 oranında azaltıldığı bulunmuştur. Gündoğan (2017), tarafından yapılan çalışmada ise 2015 Hayat Bilgisi dersi öğretim programı sosyal beceriler açısından ele alınmış olup programın genelinin sosyal beceriler kapsamında ilk kazandırılacak beceriler, duygulara yönelik beceriler, grupta bir işi yapma ve yürütme becerileri ile plan yapma ve problem çözme becerilerini kapsadığı ifade edilmiştir. Ayrıca, çalışmada programdaki amaçların %50'sinin; becerilerin %54'ünün ve değerlerin %70'inin doğrudan ya da dolaylı olarak sosyal becerilerle bağlantılı olduğu görülmüştür. Ayrıca, programdaki kazanımların %37'sinin sosyal beceri içerikli kazanımlar olduğu ortaya çıkmıştır. Demir (2016), tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise, öğretmen adaylarının yarıya yakın bir oranda Hayat Bilgisi Öğretim Programının değişmesi gerektiğini düşündükleri biçiminde ilginç bir araştırma bulgusuna ulaşılmıştır.

Uçuş Güldalı (2017) tarafından yapılan bir çalışmada 2009 ve 2017 Hayat Bilgisi dersi öğretim programları incelenerek karşılaştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda, her iki programın vizyon, Türk Türk Millî Eğitim Amaçları, değerlendirme gibi boyutlar açısından benzerlikler taşıdığı; 2017 programında kazanım, değer, beceri ve Atatürkçülük ile ilgili kazanım sayılarının azaldığı, ünite temelli yaklaşıma geçildiği, etkinlikler ile belirli gün ve haftalarla ilgili yeterince açıklama olmadığı görülmüştür. Çaycı (2017) tarafından yapılan bir diğer çalışmada, 2017 Hayat Bilgisi dersi öğretim programı öğretmen adayı görüşlerine göre incelenmiş, öğretmen adaylarının ilgili programın beceri ve değer kazandırma sürecinde gerekli ve yeterli yaklaşımları içermediği ve genel amaçlarla uyumluluk açısından bazı beceri ve değerlerin programa eklenmesi gerektiği yönünde görüş belirttikleri görülmüştür. Ayrıca, Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada 1936, 1948, 1968, 1998, 2005, 2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının amaçlarındaki değerler ele alınmıştır. Araştırma sonucunda, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005, 2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi derslerinin amaçlarında sevgi, saygı, duyarlılık, sorumluluk, doğruluk ve dürüstlük gibi değerlerin yer aldığı görülmüştür.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

- Daha önceki yıllardaki Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının da dahil edildiği geniş çaplı araştırmalar gerçekleştirilebilir.

- Hayat Bilgisi dersi öğretim programları farklı araştırma teknikleri ile incelenebilir.
- Hayat Bilgisi dersi öğretim programları farklı değişkenler açısından da detaylı olarak incelenebilir.

Kaynaklar

- Acat, B., Anılan, H., Girmen, P. ve Anagün, Ş. (2005).** Öğretmen adaylarının ilköğretim hayat bilgisi programında yer alan becerilere sahip olma düzeylerine ilişkin görüşleri, eğitimde yansımalar VIII: Yeni İlköğretim Programlarının Değerlendirilmesi Sempozyumu, 14-16 Kasım 2005 Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Kayseri. 394-405, Tekişik Eğitim Araştırma Vakfı Yayınları, Ankara.
- Acat, B. ve Uzunkol, E. D. (2007).** Sınıf Öğretmenlerinin İlköğretim Programlarındaki Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşleri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Kış-2010, 9(31), 001-027.
- Akyürek Tay, B. ve Baş, M. (2017).** Cumhuriyetten günümüze Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarına karşılaştırmalı bir bakış. Tay, B., Uçuş Güldalı, Ş ve Baş, M. (Ed.), Etkinlik örnekleriyle hayat bilgisi öğretimi. Ankara: Pegem A Akademi.
- Alak, G. ve Nalçacı, A. (2012).** Hayat Bilgisi dersi öğretim programı öğelerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi 33(2012), 36-51.
- Altun, A. ve Çakmak, E. (2013).** İlköğretim Hayat Bilgisi dersi öğretim programında medya okuryazarlığı eğitimi. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(1), 237-254.
- Aykaç, N. (2011).** Hayat Bilgisi dersi öğretim programında kullanılan yöntem ve tekniklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Sinop ili örneği). *Hayat*, 19(1), 113-126.
- Bahçe, A. (2010).** *Hayat Bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* Yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Bektaş, M. (2007).** Hayat Bilgisi dersinde ailelerin çoklu zekâ kuramı hakkında bilgilendirilme biçimlerinin öğrencilerin proje başarıları ve tutumlarına etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(14), 9-28.

- Çaycı, B. (2018).** 2017 İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Öğretmen Adayı Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, *International Journal Of Education Technology and Scientific Researches*, 6, 74-98.
- Creswell, J.W. ve Miller, D.L. (2000).** Determining validity in qualitative inquiry. *Theory into Practice*, 39: 124-130.
- Demir, M. K. (2016).** Hayat Bilgisi dersi öğretim programının değiştirilmesi gerekçelerine dair öğretmen adayı görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (47), 157-171.
- ERG. (2005).** Yeni Öğretim Programlarını İnceleme ve Değerlendirme Raporu, [http://ilkogretimonline.org.tr/vol5say1/yenimufredat_rapo ru%5B1%5D.pdf](http://ilkogretimonline.org.tr/vol5say1/yenimufredat_rapo_ru%5B1%5D.pdf) adresinden 10.02.2015 tarihinde ulaşılmıştır.
- Gömleksiz, M. N. ve Bulut, İ. (2007).** Yeni hayat bilgisi dersi öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim*, 173, 67-88.
- Grady, M. P. (1998).** *Qualitative and action research: A Practitioner Handbook*. Phi Delta Kappa International Publication: USA.
- Gündoğan, A. (2017).** 2015 Hayat Bilgisi dersi öğretim programının sosyal beceriler bağlamında incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 437-456.
- Güneş, T. ve Demir, S. (2007).** İlköğretim müfredatındaki Hayat Bilgisi derslerinin, öğrencileri fen öğrenmeye hazırlamadaki etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* (33), 169-180.
- Güven, S.(2010).** İlköğretim Hayat Bilgisi dersi ders ve öğrenci çalışma kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim* 35(156).
- Karasu Avcı, E. ve Ketenoğlu Kayabaşı, E. Z. (2018).** Hayat bilgisi dersi öğretim programlarının amaçlarındaki değerlerin içerik analizi (1936-2018). *Journal of Values Education*, 16(35).
- Kazu, H. ve Aslan, S. (2012).** Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi dersi öğretim programına yönelik görüşlerinin incelenmesi (nitel bir araştırma). *Turkish Studies*, 7(2), 693-706.

- Küçükkaragöz, H., ve Hartuç, D. A. (2015).** İlkokul 2. sınıf Hayat Bilgisi dersinin drama yöntemi ile öğretimine ilişkin bir uygulama önerisi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 10(1), 15-30.
- MEB, (2015).** *İlkokul Hayat Bilgisi dersi 1, 2 ve 3. sınıflar öğretim programı.* https://kirikkale.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_08/27110255_evrak155952884962350592_para1.pdf adresinden 25.10.2015 tarihinde alınmıştır.
- MEB, (2017).** *Hayat Bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 1, 2 ve 3. sınıflar).* <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden alınmıştır.
- MEB, (2018).** *Hayat Bilgisi dersi öğretim programı(İlkokul 1, 2 ve 3. sınıflar).* <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018122171428547-HA-YAT%20B%C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRA MI.pdf> adresinden 03.08.2018 tarihinde alınmıştır.
- Narin, D. (2007).** İlköğretim hayat bilgisi dersi öğretim programının vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Özçetin, A. (2000).** 1998 İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretim Programının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. OnSekiz Mart Üniversitesi: Çanakkale. Özdemir, M. (1998). Hayat Bilgisi Öğrenme ve Öğretme Etkinlikleri. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Özden, Y. (2005).** 2004 Yeni hayat bilgisi programının, öğretmen görüşleri esas alınarak değerlendirilmesi (Samsun ili örneği). Eğitimde Yansımalar VIII: Yeni İlköğretim Programlarının Değerlendirilmesi Sempozyumu, Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Kayseri. 440-445, Tekişik Eğitim Araştırma Vakfı, Ankara.
- Öztürk, T. (2015).** Öğrencilerin Hayat Bilgisi dersi öğretim programındaki temel becerileri kazanmalarına yönelik öğretmen görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 40(181), 271-292.
- Öztürk, T. ve Kalafatçı, Ö. (2016).** İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Uygulanabilirliğinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1 (1): 58-74.
- Sönmez, V. (1997).** Hayat bilgisi öğretimi. Ankara: Anı Yayıncılık

- Şahin, M. (2009).** Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Türkiye’de Hayat Bilgisi dersi programlarının gelişimi. *Journal of International Social Research*, 2(8).
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001).** *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Tay, B. ve Baş, M. (2015).** 2009 ve 2015 yılı Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2).
- Uçuş Güldalı, Ş. (2017).** 2009 ve 2017 Hayat bilgisi dersi öğretim programlarının karşılaştırılması, *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal)*, 1(1), 76-98.
- Uğur, T. (2006).** 2005 İlköğretim 1., 2. ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına ilişkin Öğretmen Görüşleri (Uşak İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyonkarahisar
- Yaşaroğlu, C. (2013).** Hayat Bilgisi dersi kazanımlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. Investigation of Life Science Objectives in Terms of Values Education. *Turkish Studies*, 8(7), 849-858.
- Yıldırım, C. M. (2006).** Yeni ilköğretim programının değerlendirilmesi. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Bildiri Kitabı, Kök Yayıncılık 1(2), 261-268.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006).** *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Kitabevi.